

Cumhuriyet Döneminde Öykü

ÜNİTE

9

Yazar

Prof.Dr. Olcay ÖNERTOY

Amaçlar

Bu üniteyi çalıştıktan sonra;

- Cumhuriyet dönemi öykü yazarlarımızı tanıyacak,
- Cumhuriyet dönemi öykülerinin yıllara göre ele alınan konuları öğrenecek;
- Ele alınan konular ile toplum sorunlarının birbirine koşutluğunu görerek, edebiyatın toplum yaşamındaki yerini kavrayacak,
- Öykü konusunun "insan başından geçen olağanüstü olay" olması gerekmediğini öğrenecek
- Küçük insanların küçük sanılan sorunlarının, gerçekte toplumsal yaşayışı sarsan büyük sorunlara neden olduğunu farkedebilirsiniz.

İçindekiler

- Giriş
- Cumhuriyet'in İlk Yılları
- 1940'lı Yıllar
- 1950'li Yıllar
- 1960'lı Yıllar
- 1970'li Yıllar

-
- 1980-1990'lı Yıllar
 - Özet
 - Değerlendirme Soruları
 - Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar

Çalışma Önerileri

- Yazılı ve Sözlü Anlatım ders kitabınızdan, öykü ile ilgili üniteyi çalışarak, öykü türü hakkındaki eksik bilgilerinizi tamamlayınız.
- Olay yazılarından öykü türünün diğer olay yazılarından ayrılan özelliklerini çıkartınız.
- Yıllara göre öykü konularındaki gelişim aşamalarını bir çizelge halinde çıkarınız.
- Her dönem için, verilen öykü yazarlarından, birkaç öykü okuyarak yazarın dil ve anlatım özelliklerini çıkartınız.
- Ünite sonundaki soruları yanıtlayınız, siz de üniteden benzeri sorular çıkartınız.

1. Giriş

Cumhuriyet dönemi ilk yıllarının roman yazarları olarak üzerlerinde durulan Hilede Edip, Yakup Kadri ve Reşat Nuri Güntekin öykü de yazmışlardır. Ancak aralarında öykü kitaplarını dönemin ilk yıllarında yayımlayan **Reşat Nuri Güntekin**'dir. 1919-1932 yılları arasında yayımladığı öykü kitaplarında *Tanrı Misafiri*, *Sönmüş Yıldızlar*, *Leyla ile Mecnun*, *Olağan İşler* adlarını taşıyan dördü Cumhuriyet döneminde yayımlanmıştır. Romanlarında Anadolu ile ilgili sorunlara genişçe yer veren yazar, öykülerinde daha çok evlilikle ilgili konuları ele almış, bunun yanı sıra, meslek sahibi kadınların durumu, modern yaşayışın yanlış anlaşılması, dinin kötüye kullanılması, çocukların ve gençlerin eğitimi, geçim sıkıntısı ... gibi konulara değinmiştir. Öykülerin dikkat çeken bir yanı, genellikle karşılıklı konuşmalarla düzenlenmiş olmasıdır. Romanların karşı hepsi İstanbul'da geçen öykülerinde yer yer duygusallık ağır bastığı gibi yer yer de gülmece yer alır.

2. Cumhuriyetin İlk Yılları

Reşat Nuri'yi izleyerek ilk öykü kitaplarını 1923-1940 yılları arasında yayımlayan yazarlar olarak, Fahri Celalettin Göktulga (1895-1975), Ercüment Ekrem Talu, Selahattin Enis, Kenan Hulusi Koray, Nahit Sırrı, Örik, Sadri Ertem, Sabahattin Ali, Bekir Sıtkı Kunt (1905-1959) ve Sait Faik Abasıyanık'ı (1906-1954) sayabiliriz.

Öykünün romandan ayrı bir tür olduğunu savunun **Göktulga**, öykülerini *Telak-ı Selase*, *Kına Genece*, *Elde Bir Mustafendi* ve *Avur Zavur Kahvesi* adlarını taşıyan dört kitapta toplamıştır. Öykülerinde daha çok, zaman zaman elıştiri niteliği taşıyan toplumsal konuları ele alan yazarın psikolojik konulu öyküleri de vardır. Toplumsal konular olarak en çok üzerinde durdukları, ahlakın bozulması, boş inanışlar, yoksulluk, Meşrutiyet Döneminde halk-devlet ilişkileridir. *Düşmana İpucu Veren Eşşekler*, *Kore'deki Çocuklarımız*, *Çanakkale'deki Keloğlan* adlarını taşıyan üç öyküsü de konularını Kurtuluş Savaşı, Kore Savaşı ve Çanakkale Savaşı'ndaki kahramanlıklardan almıştır. Psikolojik konulu öykülerinde de insanın değişik psikolojik durumlarını yansıtır. Konuların ayrıntılı bir biçimde ele alan Göktulga'nın okuyucuya vermek istediğini son sayfaya saklaması, öykülerine okunduğunda pay çıkarılacak öykü niteliği kazandırır.

Romanlarında olduğu gibi, öykülerinde de toplumsal konulara ağırlık veren **Ercüment Ekrem** öykülerini, *Tevarihten Sahura*, *Kız Ali*, *Gün Doğmayınca*, *Meşhedinin Hikayeleri* adlarını taşıyan dört kitapta toplamıştır. Romanlarında olduğu gibi öykülerinde de toplumsal konulara ağırlık veren yazar daha çok aileyle ilgili değişik konulara yer verilmiştir. Üzerinde durduğu bir başka konu da toplumun bilgisizliğidir. Sayıları az olan bireysel konulu öykülerinde değişik karakterde kişilerle, kurnazlık, cimrilik, aşk, dostluk gibi beriyen yaşamında önem taşıyan değişik duygu ve tutumları yansıtmıştır. kimi öykülerinde ise ilgi çekici anılarını buluruz. Öykülerin-

de de gülmeceye yer veren Ercüment Ekrem öykülerini yazdığı yıllarda okuyucuyu bulmuş bir yazardır.

Nahit Sırrı, bu yılların yazarları arasında uzun öyküleri ile dikkatli çeker. İlk uzun öyküsü, romanlarından önce yayımlanan **Kırmızı ve Siyah**'tır. Onu izleyerek üç uzun öyküsünün yer aldığı **Sanatkarlar** ile iki uzun öyküsünün yer aldığı **Eski Resimler** yayımlanır.

Yazarın dikkati çeken öyküleri geçmiş zamanı canlandıranlardır. Bu öykülerinde oldukça geriye giden yazar, eski zaman yaşayışını, eski töreleri ve insanları, Tanzimat'tan beri süregelen "kibar tabaka"daki maddi ve manevi çöküşü verir. Öykülerinde konu aldığı dönemin insanlarını yaşatmış, olayları tarih yazarlığındaki nesnellikle vermiştir.

Roman yazarları arasında, 1950'den sonra gelişen gerçekçiliğe öncülük eden bir yazar olarak yer alan **Sadri Ertem**, öykülerinde de gerçeği vermiştir. Ancak ilk öykülerinde, gözlemediği gerçek yerine kendi gerçeğini vermiştir. İlk öykü kitabı olan *Silindir Şapka Giyen Köylü*'de bu öyküleri bir araya toplanmıştır. Öykülerinde, köylüyü sömüren ağaların ve şeyhlerin egemenliğini elıştiren tutumunu ortaya koyduğu gibi, aşırı Batı hayranlığının ve Batı öykünmeciliğinin gittikçe yayılmasına karşı çıkışını da dile getirmiştir. Ayrıca işçi-patron ilişkilerine de yer vermeye başlamıştır.

İlk öykü kitabını izleyerek yalınlanan *Bacayı İndir Bacayı Kaldır, Korku, Bay Virgül, Bir Şehrin Ruhu* adlarını taşıyan kitaplarındaki öykülerinde de hemen hemen aynı temaları, daha genişleterek ele alınmıştır. Kimi öykülerinde ise, katıldığı I. Dünya Savaşı ile ilgili anıları yer alır. Sadri Ertem öyküleriyle Cumhuriyet dönemi devrimlerini benimseyen ve benimsetmeye çalışan bir yazar görünümündedir. Giderek öyküleriyle bir sanat ürünü verme amacı, yazarı güdümlü öykü yazmaktan kurtarmıştır. Öykülerinde belli bir tezi aktarmak yerine canlı kişiler yaratarak yaşanan hayatı sergilediği görülür.

Roman yazarları arasına üç romanıyla katılan **Sabahattin Ali**'nin çok sayıda öyküleri beş kitapta bir araya toplanmıştır. *Değirmen, Kağm, Ses, Yeni Dünya, Sırça Köşk* adlarını taşıyan öykü kitaplarında toplumsal konulu olanlar ağırlıktadır. Bu öyküleri arasında köy ve köylünün sorunlarıyla ilgili olanları, Türk köyünü, köylüsünü sistemli bir biçimde inceleyen ilk öyküler olma özelliğini taşırlar. Ayrıca öykülerinde, işçilerin çalışma koşulları, sosyal güvencelerinin olmayışı, ücretlerinin düşüklüğü, patron-işçi ilişkileri işlenir. Birkaç öyküsünde de gözlemlerine dayanarak cezaevlerinin ve orada yatanların durumuna değinir.

Toplum gerçeklerini açık olarak yansıtan Sabahattin Ali ilk öykülerinde romantik, duygusal bir aşkı konu almıştır. Ancak giderek aşk da toplumsal çerçeve içinde somut ve gerçek bir olguya dönüşmüştür. İnsanları seven bir yazar olarak bütün öykülerinde insan sevgisi, acıma ve arkadaşlık duygusu işlenir. Öykülerinde işlediği

konulara uygun olarak toplumun değişik kesimlerinden seçtiği kişiler iç dünyalarıyla birlikte verilir.

Bekir Sıtkı Kunt, Kenan Hulusi ve Sait Faik bu yıllarında daha çok küçük öykü yazarlardır.

Bekir Sıtkı Kunt ağırlığı küçük öyküye veren bir yazarımızdır. Öykülerini *Memleket Hikayeleri, Talkımla Salkım, Yataklı Vagon Yolcusu, Ayrı Dünya* adlarını taşıyan dört kitapta toplayan yazarın ilk öyküleri gerçekçi Anadolu öyküleridir. Onları izleyerek konularını, İstanbul yaşayışından, günlük gülmece olaylarından aldığı öyküler yazmıştır. Öykü yazarlığını, gözlem gücüyle, gerçeği en ince ayrıntılarına değinerek yansıttığı öyküleriyle geliştiren yazar, 1940'lı yıllarda uzun öyküye geçmiştir. Bu öykülerinde yaşananı olduğu gibi vermeye çalıştığı gerçekçiliğiyle büyük kentlerle ilgili konulara yönelmiştir. Öykü yazma yöntemi bakımından bir yenilik getirmemekle birlikte, ele aldığı konular, olaylar ve seçtiği kişilerle gerçekçi öykü anlayışının gelişmesine hizmet etmiştir.

Yedi Meşale topluluğunun öykü yazarı olarak tanınan **Kenan Hulusi**, öykülerini **Bir Yudum Su, Bahar Hikayeleri, Son Öpüş, Bir Otelde Yedi Kişi** adlı dört kitapta toplamıştır. İlk öykülerinin konularını düş gücünden alan Kenan Hulusi, giderek iki grupta toplanabilen toplumsal ve psikolojik konulu öyküler yazmaya başlamıştır. Toplumsal konulu öykülerinde, toplum içinde her gün rastlanabilecek olaylar, köylünün dertleri, bilgisizlik gibi konulara değinmiştir. Öykülerinin konuları, kendi gözlemleriyle birlikte, anlatılan olaylara dayanır. Psikolojik konulu öykülerinde insanlardaki değişik duyguları yansıtmıştır. Öykü kuruluşunda alışılmış, birbirine bağlı olaylar dizisini benimsemiş, ele aldığı konudan çok anlatış biçimine önem vermiştir. Özellikle ilk öykülerinde şiirsel düzyazıyı anımsatan bir anlatımla karşılaşırız.

Sait Faik, bu yılların öykü yazarları arasında öykü sayısının çokluğu, konu çeşitliliği, öykü yazma yönteminde yaptığı değişiklikle dikkati çeker. Sayısı yüz elliye aşan öykülerinin, konusu çoğunlukla kısa bir süre içinde gördüğü, kişiler, olaylar olduğundan, öykülerinde alışlagelen giriş-gelişme-sonuç bölümleri bulunmaz. Bu özellikleriyle bir durum öyküsü niteliği taşıyan öyküleriyle klasik yöntemden ayrılmıştır. Ele aldığı konuları, insan ve toplum, insan ve doğa, psikolojik konular olarak üç grupta toplayabiliriz.

İnsan ve toplumu konu aldığı öykülerinde, genel olarak, toplumun herhangi bir olaya ya da insana karşı gösterdiği tepki, sınıf ayrılıklarının ortaya çıkardığı sakıncalar, işveren-işçi ilişkileri, toplumun düşkünlere karşı ilgisizliği, varsılların, yoksulları kullanışları gibi, içinde yaşadığı toplumun sorunlarını dile getirmiştir. En çok üzerinde durduğu konu ekonomik dengesizliktir. İnsan ve doğayı konu edindiği öykülerinde insanın doğayla mücadelesi ve doğaya verdiği zarar üzerinde durmuştur. Psikolojik konulu öykülerinde de de dostluk, insan sevgisi, başta olmak üzere aşkı, özlem, yalnızlık gibi, değişik konular işlemiştir. Hayaller üzerine kuru-

lan kimi öyküleri de bir ölçüde gerçeğe dayalıdır. Çünkü onu hayal kurmaya yönelten genellikle gündelik yaşayışında rastladığı insanlardır. Sait Faik'in dikkati çeken bir başka yönüde, öyküsündeki kişilerle, kendisindeki insan sevgisini okuyucularına da aktarmasıdır. Sanat kaygısından uzak bir dille yazması ise öykülerini okuyucuya sevdiren önemli öğelerden biridir. Cumhuriyet dönemi öykü yazarları arasında, kendi çizgisinde gelişen bir yazar olarak tanınan Sait Faik'in öyküleri *Sema-ver/Sarnıç; Şahmerdan/Lüzumsuz Adam; Mahalle Kahvesi/Havada Bulut; Kumpanya/Kayıp Aranıyor; Havuzbaşı/Son Kuşlar; Alemdağ'da Var Bir Yılan/Az Şekerli/Şimdi Sevişme Vakti; Tüneldeki Çocuk/Mahkeme Kapısı* adlarını taşıyan kitaplarda bir araya toplanmıştır. *Medar-ı Maişet Motoru* adlı bir romanı vardır.

Bu yılların öykü yazarları arasında, Osman Cemal Kaygılı, Mahmut Yesari ve Ahmet Naim'e de yer vermek gerekir.

Öyküleri, *Sandalım Geliyor Varda* ve *Eşkîya Güzeli* adlarını taşıyan iki kitapta toplanan *Osman Cemal Kaygılı*, sanat kaygısı taşımadan, doğup, büyüdüğü çevreleri dile getiren, seçtiği konular, kişiler ve kullandığı dille halk öyküsüne yaklaşan bir yazarımızdır.

Öyküleri tek kitabı *Yakacak Mektupları*'nda toplanan **Mahmut Yesari**, toplumsal konularla birlikte duygusalığun ön plana geçtiği, daha çok, hastalığı nedeniyle yarıktan tandığı veremli hastaların acılarını, sevinçlerini duygusal bir gerçekçilikle yansıtan yazar olarak görülür.

Mahmut Yesari gibi, öykülerini *Kuduz Düşünü* adlı tek kitapta toplayan *Ahmet Naim* ilk olarak Zonguldak'ta çalışan kömür işçilerinin yaşayışlarını dile getiren öyküleriyle tanınmıştır. Kömür ocaklarında geçen öykülerde, işçilerin para kazanmak için çektikleri sıkıntıları, sırasında yaşamlarını yitirmeleri, boş inanışları yüzünden başlarına gelenler, bunların yanında devlet memurlarının bitmeyen çileleri üzerinde durmuştur.

1923-1940 yılları arasında başlıca öykü yazarları olarak yer alan yazarlarımızın ele aldıkları konulara göz atıldığında gözleme dayalı gerçekçiliğin gittikçe geliştiği görülüyor. Öykünün ayrı bir tür olduğu görüşünün ortaya konmasıyla birlikte sanatın toplum üzerinde bir işlevi olması gerektiği düşüncesinin de egemen olmaya başladığı dikkati çekiyor. Bu düşüncenin yanı sıra yalnızca öyküler yazmayı gerçekçilik için yeterli gören yazarlar da göze çarpıyor. Öykü yazma yönteminde ise, bir yandan klasik öykü yazma yöntemi gelişirken, öte yandan Sait Faik'le başlayan "giriş, gelişme, sonuç" bölümü olmayan durum öykülerinin yaygınlaşmaya başlaması öykü yazma yönteminde yapılan değişikikte ilk adımlar olarak önem taşıyor.

3. 1940'lı Yıllar

1940'lı yıllara gelindiğinde Ümran Nazif Yiğite (1915-1964) dışında bu yılların roman yazarlarının öykü kitalarını da yayımladıkları görülüyor. 1940-1950 yılları arasında öyküleri ile de tanınan yazarlar olarak Memduh Şevked Esendal, Halikarnas Balıkcısı, Ahmet Hamdi Tanpınar, Kemal Bilbaşar, Orhan Kemal, Kemal Tahir, Samim Kocagöz, Cevdet Kudret, Yaşar Kemal'i görüyoruz.

İlk öykülerinden başlayarak sürekli bir gelişme içinde olan **Ümran Nazif Yiğiten**'in öyküleri, *Kara Kasketli Amele*, *İçimizden Biri*, *Yaşamak İçin*, *Tepedeki Ev*, *Gar Saati*, *Aşk Üçgeni* adlarını taşıyan altı kitapta toplanmıştır. Yazar önce, öykülerinde küçük kasabalardaki memurların, işçilerin, yaşayışlarını, olaylar ve o olayları yaşayan kişilerle yansıtmıştır. Giderek günlük yaşayışı bırakıp, okuyucuyu heyecanlandıracak olaylara ve toplumda sivrilmiş kişilere yöneldiği görülür. Daha sonra, gözleme dayanarak yazmaya başladığı öykülerinde toplum düzenindeki aksaklıkları ele almıştır. Bu öykülerinde daha çok II. Dünya Savaşı'nın yol açtığı ahlak çöküntüsü, toplum düzenindeki aksaklıkların bireyin yaşayışını etkileyişi, eleştirel bir gerçekçilikle verilmiştir. Toplumsal gerçekliğin gittikçe geliştiği öykülerinin bölüğünde de Anadolu'da görevi nedeniyle dolaştığı sırada gözlemdeği olaylar ya da kişilere dayalı konular yazmaya başlamıştır. Bu öykülerinde daha çok Orta Anadolu ve Karadeniz Bölgesi, bu yörenin küçük kasabalarındaki yaşayışı, yerli halkının, görevle gelen memurları, aralarındaki ilişkileri buluruz. Yiğiten'in öykülerindeki kişiler arasında en çok sevdiği, sahiplendiği, çektikleri sıkıntıya karşın görevini yerine getiren, namuslu, içinde bulunduğu koşullar güçlenmesine karşın Anadolu'dan ayrılmayanlardır. Kimi öykülerinde de 1950'den önceki bürokratik yönetimin katılığına ironoli bir anlatımla ortaya koymuştur. Onu gerçeğin katılığından kurtaran zaman zaman anılarına sığınmasıdır.

Memduh Şevket Esendal, öykülerinde güçlü gözlemciliği ile birlikte, toplum yaşayışımızdaki aksaklıklara değinişi ile dikkat çeker. Günlük yaşamı dile getirdiği öykülerinin yanı sıra, kadınları ilgilendiren sorunlara, ekonomideki tutarsızlıkların aile yaşayışını etkileyişine Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Anadolu'nun durumu; Anadolu'ya giden memurların yaptıkları yolsuzluklara, Yeni Kurulan Türkiye'nin koşullarına uyum sağlamaya değindiği öyküler yazmıştır. Gözleme dayanan öykülerinde olaylara iyimserlikle yaklaşarak okuyucuyu rahatlatma yolunu seçen Esendal, temiz dili ve güçlü anlatımıyla da okuyucunun dikkatini çekmiştir. Kendinden sonra gelen yazarlar üzerinde, Sait Faik'le öykü yazma yöntemi yönünden etkili olmuş bir yazarımızdır. Onun öykülerinde de "giriş-gelişme-sonuç" düzenini pek bulamayız. Memduh Şevket'in bu yıllar yazarları arasında dikkati çeken bir başka yanı da çok sayıda takma ad kullanmasıdır. "M.Ş., M.Ş.E., Mustafa Memduh, Mustafa Yalınhat, M. Oğulcuk, İstemenoğlu" onun takma adlarıdır.

Çok sayıda öyküleri önce Hikayeler I ve II adı altında iki kitapta toplanmıştır. Daha sonra *Otlakçı*, *Mendil Altında*, *Sahan Külbastısı*, *İhtiyar Çilingir*, *Hava Parası*, *Bizim Nesibe*, *Kelepir* öykülerinin toplandığı kitaplardır.

Romandan önce öykü yazmaya başlayıp, sonra ikisini birlikte yürüten **Halikarnas Balıkcısı**, öykülerinde de denizden ve deniz insanlarından söz eder. Romanlarında olduğu gibi öykülerinin konularını da Ege ve Akdeniz yöresinden almıştır. Balıkçı denizle ilgili öykülerinde, balıkçıların denize olan bağlılıkları, deniz sevgisinin üstünlüğü, deniz insanlarının varlıklı olanlarca sömürülüşü, denize duyulan özlem... gibi konuları işlemiştir.

Öykülerinde kara insanlarıyla ilgili konulara da yer veren yazar, yoksul halkın sömürülmesi, köy ağalarının baskısı, baskıya karşı çıkış, köylünün bilgisizliği, köylü kızların törelere başkaldırışı, boş inanışlar gibi genelde köy romanı yazarlarının eğildikleri konuları ele almıştır. Kimi öykülerinde de yalnızca doğayı anlatır. Öykülerinde, konulara bağlı olarak, çok sayıda, deniz ve kara insanıyla tanışırız. Roman yazma yönteminde olduğu gibi, öykü yazma yöntemine de önem vermeyen yazarın sanatta çöşkuyu seçmesi onu şairleştirmiştir.

Öykülerini *Ege Kıyalarından*, *Merhaba Akdeniz*, *Ege'nin Dili*, *Yaşasın Deniz*, *Gülen Ada* ve *Ege*'den adlı kitaplarında bir arada yayımlamıştır.

Değişik gerçekçilik anlayışıyla dikkati çeken **Ahmet Hamdi Tanpınar**, öykülerini *Abdullah Efendi'nin Rüyalari* ve *Yaz Yağmuru* adlı iki kitapta toplamıştır. Kişilerin ön planda tutulduğu öykülerinin baş kişilerinde kendi iç dünyasını yansıtmış, genelde kişilerin ruhsal çöküntüsünü, yaşamın gerçeklerinden çok iç benliklerine sağınıslarını sergilemiştir. Düşünceye sık sık yer veren yazar, genellikle yaşadığı ızdırapları, umutlarını, özleyişlerini ve aşklarını dile getirmiştir. Öykülerinde de zamana yer veren Tanpınar, geçmişle içinde bulunulan zamanı bilinç-bilinçaltı çatışması biçiminde vermiştir.

Kemal Bilbaşar, ilk öykülerinde, özellikle Anadolu kasaba halkının yaşayışını dile getirmesiyle tanınmıştır. "Anadolu'dan Hikayeler" adlı kitabında bir araya getirdiği bu öykülerinde arada kent yaşamından örnekler de görülmekle birlikte, kasaba yaşayışının ağır bastığı görülmür. Konuların Karadeniz yöresinden aldığı öykülerinin kimilerinde, sorunlarla ilgili eliştirel bur tutumda görülmürken, kimilerinde yöre halkının günlük yaşayışı sergilenir.

Karadeniz'den Ege yöresine geçen yazar, bu öykülerinden II. Dünya Savaşı'nın getirdiği ahlak çöküntüsünü, savaş zenginlerine karşı, küçük memurların gittikçe güçleşen yaşam koşulları altında ezilişlerini, orta halli insanların yaşayışlarını anlatır. Kimi öykülerinde de Söke Ovasında pamuk ekiminin köylünün yaşayışında oluşturduğu gelişmeyi ele alan yazar bu öykülerini *Cevizli Bahçe*, *Pazarlık* ve *Pembe Kurt*'ta bir araya toplamıştır. Daha sonra köy ve kentle ilgili çeşitli konuları, sorunları ele aldığı öykülerini *Üç Buutlu Hikayeler*'de bir araya getirmiştir.

Halkın yaşayışı ve sorunlarıyla birlikte inanışlarına, törelere de yer veren Kemal Bilbaşar, yer yer gülmeceyi denemekle birlikte toplumsal ve eliştirel gerçekçilikten ayrılmamıştır.

Öykü ve roman yazarlığını bir arada sürdüren bir yazarımız da **Orhan Kemal**'dir. Romanlarında olduğu gibi öykülerinde de ekmek parası peşinde koşanların yaşayışı, kendi yaşantısından yansımalar olarak sergilenir. İlk öykülerinde Çukurova'ya inen tarım ve fabrika işçilerine, onların kentlerin kenar semtlerindeki yaşayışlarına eğilmiştir. Günlük ekmek paralarını güçlkle çıkarabilen, daha yoksul olmamak için çalışan bu insanların yaşamlarını sürdürdükleri ortam olarak, gecekondu bölgeleri, İstanbul'un yoksul semtleri, fabrikalar, tutukevleri, cezaevleri seçilmiştir. Tutukevleri ve cezaevlerinin öykümüze girmesi Orhan Kemal'le başlamıştır denebilir. Üzerinde durduğu bir başka konu da kadınların ve çocukların durumudur. Genellikle değişik iş yerlerinde çalışan ya da ekmek parası kazanmak için kötü yola düşen genç kız ve kadınların, çocukluklarını yaşayamamaya, çalışan, eve ekmek götürme çocukların sorunlarına değinir. Öykü yazma yönteminde bir değişiklik yapmamakla birlikte izlenimci-gerçekçi öykülerin güzel örneklerini veren bir yazarımızdır. Öyküleri; *Ekmek Kavgası*, *Sarhoşlar*, *Çamaşırcının Kızı*, *72. Koğuş*, *Grev*, *Arka Sokak*, *Kardeş Payı*, *Önce Ekmek*, *Babil Kulesi*, *Dünyada Hanlı Vardı*, *Küçükler ve Büyükle* kitaplarında bir araya toplanmıştır.

Öykü yazmada kurgu ve konuya önem veren **Samim Kocagöz**, ilk öykülerinden başlayarak gerçekçiliği benimsemiştir. Öykülerin topladığı ilk kitabı *Telli Kavak*'ta, konularını İstanbul'dan seçtikleri de olmakla birlikte, çoğunluğu Söke Ovası'nda, Menderes Vadisi'nin dağ ve ova köylerinde geçer. Gözlemlerine dayanan öykülerinde Menderes kıyılarında pamuk, tütün tarlalarında geçimlerini sağlayabilmek için çalışan köylülerin yaşantıları, değişik sorunlarıyla birlikte verilmiştir. Öykülerinin kimilerinde ise dağ köylerindeki yaşayış sergilenir. Dağ köylerinde oturup mevsimine göre zeytin toplamaya ya da pamuk tarlalarında çalışmaya inen Tahtacı ve Türmenlerin yaşayışları yazınımıza Samim Kocagöz'le girmiştir. Kimi öykülerinde de toprak yasasının uygulanmayışının köylüyü etkileyişini ele alan Kocagöz, giderek toplum içinde bireyi anlatan bir gerçekçiliğe yönelmiştir. Öykülerinde dik-kati çeken bir nokta da kişilerin çevrelerine, törelerine bağlı yaşayışlarını doğayla içiçe vermesidir.

Telli Kavak'ı izleyerek yayımladığı, *Sığımak*, *Sam Amca*, *Cihan Şoförü*, *Ahmet'in Kuzuları*, *Yolun Üstündeki Kaya*, *Yağmurdaki Kız*, *Alandaki Delikanlı* öykülerini bir araya topladığı kitaplarıdır.

Cevdet Kudret, Kemal Tahir ve Yaşar Kemal birer öykü kitaplarıyla bu yılların öykü yazarları arasına katılmışlardır.

Öykülerini, yazdıktan sonra uzun bir süre sonra *Sokak* adlı kitabında bir araya toplayan **Cevdet Kudret**, *Eğlencelik* ve *Ağlançalık* olarak iki bölüme ayırdığı kitabının birinci bölümünde gülmece öykülerine yer verilmiştir. Birinci bölümdeki öykülerinde, küçük memurun yaşayışı, bürokrasinin bireyi olumsuz etkileyişi, Batılılara hoş görünmek için gösterilen yersiz çabaları, doktorların görevlerini kötüye kullanışlarını konu almıştır. İkinci bölümdeki öykülerinde geçim sıkıntısı, Türkiye'ye gelen göçmenlerin durumu, köylülerin kimi sorunları gibi konulara eğilmiştir. Cevdet

Kudret'in öykülerinin bir özelliği, yazdıkları yılların sorunlarını yansıttıkları gibi, konularının güncelliğini korumasıdır.

Kemal Tahir, ilk dört uzun öyküsünü *Göl İnsanları* adlı öykü kitabında bir araya toplamıştır. Kitabın ikinci baskısına dört öykü daha eklenerek öykü sayısı sekize çıkmıştır. İlk dört öyküsünde köylülerle ilgili değişik sorunlara, ırgat-ağa ilişkilerine değinen yazarın sonraki öykülerinde konuyu değiştirdiği görülür. Binbir Gece Masallarında halk öykülerine aktarma biçiminde olan öyküsünden başlayarak değişik konuları ele aldığı öykülerinde gözlemci gerçekçiliği yeğlediği dikkati çeker. Öyküler için bir genelleme yaparsak, yazarın töreleri, halk arasındaki inanışları, köylü yaşayışını ayrıntılı bir biçimde yansıttığını söyleyebiliriz.

Yaşar Kemal, *Sarı Sıcak* adlı öykü kitabında dokuz öyküsünü bir araya toplamıştır. Gözlemlerine dayalı bir gerçekçilikle yazdığı öykülerinde de Çukurova, bütün doğa özellikleriyle yer almıştır. Gözlemci gerçekçiliğe dayanan öykülerinde romanlarında olduğu gibi doğa-insan ilişkisi yoğunluk kazanmıştır. Öykülerindeki insanlar daha çok kaderine boyun eğmiş, silik kişilerdir. Sarı Sıcak'ta ki öykülerine sonradan yazdıklarını ve uzun öykü olan *Teneke*'yi ekleyerek *Bütün Hikayeler* adıyla yeniden yayımlanmıştır.

1940-1950 yılları arasında ele aldıkları konulara bir göz attığımızda *konu çeşitlenmesinin arttığını görüyoruz*. Yer yer eleştiriler yapılmakla birlikte daha çok gözleme dayanan gerçekçiliğin yeğlenmesi sürüyor. Romanlarda olduğu gibi, öykülerde de Anadolu'ya halkın yaşayışına eğilme ağırlık kazanmaya başlıyor. Ayrıca Birinci Dünya Savaşı'nda sonra Anadolu'nun durumu, İkinci Dünya Savaşı'nın toplumumuzda yarattığı ahlak çöküntüsü ve çeşitli olumsuzluklar, deniz ele alınan konular olarak görünüyorlar. Öykülerin dikkati çeken bir yanı da kişilerin ön planda tutulması oluyor. Yazarlar bireye ağırlık vermeye başlıyorlar.

4. 1950'li Yıllar

1950'den sonra öykü yazarlarımızın sayısında büyük bir artış görülüyor. Gerçekçiliği sürdüren, arada eleştirel gerçekliğe kayan öykü yazarları dikkati çekiyor. 1950-1960 yılları arasında öykü yazarı olarak tanınan yazarların en çok bilinenleri, Haldun Taner (1915-1986), Samet Ağaoğlu (1909-1982), Naim Tiralı (1925-), Ziya Osman Saba (1910-1957), Sabahattin Kudret Aksal (1920-1993), Muzaffer Buyrukçu (1930), Vüsat Bener (1922), Onat Kutlar (1938-1993), Zeyyat Selimoğlu (1922)'dir. Aynı yıllarda Aziz Nesin, İlhan Tarus, Necati Cumalı, Fakir Baykurt, Tahsin Yücel, Tarık Dursun K., Oktay Akbal, Tarık Buğra roman yazarlıklarıyla, öykü yazarlığını bir arada sürdüren yazarlardır.

Yazının genel olarak toplum sorunlarıyla ilgilenmesi gerektiği düşüncesinde olan **Haldun Taner**, ayrıca toplum aksaklıklarının sanat değeri taşıyan gülmeceyle verilmesinden yanadır. Bu anlayışla yazdığı öykülerinde daha çok toplumun aksayan, çürük yanlarını yansıtmıştır. Öykülerinde toplumdaki bozuklukların, dengesizlik-

lerin, kaynağını, düzensizlikler karşısında insanların davranışlarını, düzeltmek için ellerinde bir şey gelmeyişi okuyucularına aktarmakla birlikte çözüm yolları gösterme gibi bir tutumda görünmez. Öykülerinde içinde yaşadıkları toplum kesiminin özelliklerini yansıtan kişiler buluruz. Yazar öykülerinde maddi olanaklar bakımından değişik düzeyde kişiler vermiştir. Maddi olanakları yerinde ancak kültür düzeyleri yüksek olmayan, kişiliklerini bulamamış, bir arada oldukları halkla bütünleşemeyen insanların karşısında, memur, emekli memur, kapıcı, bekçi ve öğrencileri buluruz. Maddi düzeylerinde olduğu gibi, saf ve temiz oluşlarıyla da ötekilerin karşısındadırlar. Kimi öykülerinde ise hayvanlar baş kişidir. Hayvanlardan, insanın ne ölçüde aşağılık bir yaratık olduğunu vurgulamak, onların kimi zaman insanlardan daha dürüst davrandıklarını ortaya koymak için yararlanmıştır.

Haldun Taner, öykülerinde dolaylı olarak insanların zayıf yanlarını ortaya koymaya çalışmış, bencil, kaba bayağı insanlara karşı savaşını ortaya koymuştur. Öyküleri; *Yaşasın Demokrasi*, *Tuş*, *Şişhaneye Yağmur Yağıyordu*, *ay Işığında Çalşıkın*, *On İkiye Bir Var*, *Konçınalar*, *Saraçko'nun Sokak Yürüyüşü*, *Yalıda Sabah* adlı kitaplarında, bir araya toplanmıştır.

Öyküde ve romanda konunun yalnızca insan olması gerektiği görüşünde olan **Samet Ağaoğlu** ilk öykülerini Strassbourg'daki öğrencilik yıllarının izlenimleriyle yazmıştır. Bu öykülerde İkinci Dünya Savaşı'nın verdiği tedirginlik içinde olan, çeşitli üniversitelerden gelmiş öğrencilerin yaşayışı verilir. Psikolojik çözümlemeleri yapılan bu kişiler genellikle hasta ruhludurlar ve sık sık ölüm düşüncesine kapılırlar. Giderek ölüm düşüncesinin temel öge durumuna geldiği öykülerinde, psikolojik çözümlemelerinin yapıldığı, yaşamdan kopmuş, aşağılık duygusu içinde, en mutlu olayları bile felaket durumuna getiren insanlarla karşılaşırız.

Zürriyet, *Öğretmen Gafur*, *Büyük Aile* adlı kitaplarında topladığı psikolojik konulu öykülerinde sonra, kendi yaşayışına, aile ve dost çevresine dönen Ağaoğlu, *Babamın Arkadaşları* adlı kitabında, yakın tarihimizde yer alan yirmi üç kişiyi tanıtmıştır. Öykülerinde, gerçekten aldıklarıyla kendi ekledikleri arasında dengeyi kuramamış bir yazar olarak görünür.

Geçmişine çok bağlı olan, geçmişiyile yaşayan bir yazar olan **Ziya Osman Saba** anı öyküsü örnekleri vermiştir denebilir. Öykülerinde yazarın çocukluk, okul, gençlik ve çalışma yıllarıyla ilgili anılarını buluruz. Kimi öykülerinde de ondaki o aşırı İstanbul sevgisi, geçim sıkıntısının insanları etkileyişi vardır. Öykülerinde kendisi, yakınlarından seçtiği kimseler kişileri oluşturur. Anılarını yaşamaktan duyduğu tadı okuyucularına da tattırabilmek, İstanbul'u okuyucularına da sevdirebilmek için canlı betimlemelerden yararlanmıştır. Hiçbir toplumsal kaygı duymadan yalnızca yaşantısını ve anılarını yansıtan Saba bu yazıyla, o yılların gerçekçi yazarlarından ayrılır. *Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi* ve *Değışien İstanbul* adlı kitaplarında biraraya topladığı öykülerinde yer yer şiire kaçan bir anlatım göze çarpar.

Sabahattin Kudret Aksal, öykü yazarlığı, *Gazoz Ağacı* ile yaralı hayvan adlı iki kitapta topladığı öykülerinde kalmakla birlikte değişik öykü anlayışıyla dikkati çekmiştir. Ona göre önemli olan anlatı değil, gerçeğin yansıtılmasıdır. Sait Faik kuşağının etkisi ile öykü yazmaya başlamış, İstanbul dışına çıkmadığı öykülerinde dikkatli bir gözlemci olarak gerçekleri yansıtmıştır. Daha çok halkın gündelik yaşayışını yansıtan Aksal, gündelik yaşayışın yarınlarını, bireyin iç dünyasıyla bağlantılar kurarak, olaylara kendi yorumlarını da ekleyerek verilen bir gençlik-düş kaynaşması yapmış olur. Daha çok küçük insanların yaşayışlarını verdiği öykülerinde bu insanların mutluluk içinde görmeye çalışmıştır. Bu insanların mutluluklarını yansıtırken de okuyucuları katı gerçeklerden uzaklaştırmış olur.

Zeyyat Selimoğlu, konularını denize yönelten yazarlar arasında, gemideki yaşam, gemi insanlarına eğilmesi ile değişik bir yer alır. Öykülerinde gerçekçi bir yaklaşımla, gemide yaşanan olaylar gemiciler arasındaki iş bölümü, onların iç dünyaları, umutları, özlemleri verilmiştir. Az sayıda köy konulu öyküleri, Karadeniz'in kıyı köylerinde geçer. Olaylardan çok kişilere önem veren yazarın öykülerinde, gemilerde çeşitli görevlerde çalışanlarla birlikte, köy ve kasaba insanlarıyla karşılaşırız. Bu insanlara sevecenlikle yaklaşan yazar, deniz insanlarıyla, genel olarak insanı ele alınmıştır.

Deniz insanlarıyla birlikte değişik konuları ele aldığı öykülerini topladığı ilk kitabı *Kaoganın Sonu ve Başı*'dir. Onu izleyerek öyküleri *Direğin Tepesinde Bir Adam*, *Kıç Üstünde Toplantı*, *Koca Denizde İki Nokta*, *Karayaya Vurdu Deniz*, *Deprek*, *Soyunanlar*, *Çiçekli Dağ Sokağı*, *Gemi Adamları*, *Bir Şarkı Gibiydi* kitaplarında bir araya toplanmıştır.

İki romanı olmakla birlikte öykü yazarlığı ağır bazan **Muzaffer Buyrukçu**, gelişmekte olan toplumsal konuları ele almıştır. Duygusallığın egemen olduğu ilk öykülerinden sonra daha çok gözleme dayanan gerçekçiliğin egemen olduğu öyküler yazmıştır. İlk öykü kitabı *Katran*'da bir araya toplanan bu öykülerinden sonra, kişilerin iç dünyalarını da yansıtan öyküler yazmaya başlamıştır. *Acı*'da toplanan ve yoksul insanların yaşamlarıyla ilgili özlemlerini yansıtan öyküleri bu niteliği taşırlar. *Acı*'dan sonra yayımlanan *Kamburun Parmakları*'ndaki öykülerde değişik konular, ekonomik güçsüzlüğün yarattığı sıkıntıyla birlikte kişilerin iç dünyalarının daha geniş ölçüde yer aldığı görülüyor. Kişilerin iç dünyalarına eğilmeyi gittikçe derinleştirirken uzun öyküye geçen *Buyrukcu Bulanık Resimler*, *Kuyalarda*, *Cehennem* adlı kitaplarda uzun öykülerini yayımlamıştır. Öykülerini yazarken daha çok memurluk günlerinin izlenimlerini yayımlamıştır. Öykülerini yazarken daha çok memurluk günlerinin izlenimlerinden yararlanan dış gerçeklere önem vermemeyi gittikçe artıran yazar, bürokrasi-kişili ilişkilerini, cinsellik sorununu da ele almış, iç dünya ile dış gerçekler arasındaki ilişkiyi belirlemiştir. *Mağara*, *Şarkılar Seni Söyler*, *Günlerden Bir Gün*, *Hüzünlü Kan Çiçekleri*, *Her Yer Karanlık* bu nitelikleri taşıyan öykülerinin toplandığı kitaplarıdır. Muzaffer Buyrukçu'nun başarılı bir yanı da kişilerin içinde yaşadıkları çevre ve doğayı onların iç dünyalarıyla bütünleştirmesidir. Son öykü kitabı *Yüzün Yarısı Gece*'de fantaziyle karışık öyküleri toplanmıştır.

Tek öykü kitabı *İshak*'la bu yılların öykü yazarları arasına katılan **Onat Kutlan**, öykülerinde olaylardan çok kişilerin ruhsal durumlarıyla ilgilenen bir yazar olarak tanınır. Öykülerinin çoğunda toplum koşullarının, törelerin baskısı altında ruhsal bunalıma düşen insanlar bunların bunalım sonucu gösterdikleri tepkiler işlenir. Baskıya gösterilen tepkinin ortak yanı kişinin kendinden ve toplumun kendisi biçtiği kalıplardan sıyrılmak çabasıdır. Bireyin ruh dünyasındaki sapmalar üzerinde duran yazar, öykülerinde masal ögesinden, rüyadan gerçek üstü öğelerden yararlanmıştır.

Başından geçen olayların öyküsünü yazmaktan tad alan bir yazar olarak **Naim Tiralı**, öykülerinde genellikle yakın çevresini verir. Gözlemler sonucu ortaya çıkan öykülerinde açık ya da kapalı bir bildiri vermeyi yeğlemiştir. Anlatım bakımından sürmüştür. Birbirini izleyerek yayımlanan *Park, Yirmibeş Kuruşa Amerika, Aşka Kitabı*'den sonra bu üç kitaba 1980 yılların ortalarında *Piraziz Nere Berlin Nere, Aşk Dediğin* ve *Çılgınca Şeyler* eklenmiştir.

Romanla birlikte öykü yazarı **İlhan Tarus**, toplumcu görüşleriyle II. Dünya Savaşı yazarları arasında yer alır. Öykülerinin konularını daha çok, kendisinin aralarında yaşadığı, yakından tanıdığı insanların yaşayışından almıştır. Öykülerinin bir özelliği olayların ve kalabalık kentleri, kenar semti insanların çokluğudur. Memurluk yıllarını Ankara'da geçiren Tarus, öykülerinin çoğunun konusunu altınadağ'da gecekondu bölgesinden almıştır. Ayrıca gözlemlerine dayanarak, memur aristokrasisini, bürokrat yönetimin eleştirmeyi de öykülerine konu yapmıştır. Savcılık ve hakimlik yaptığı sıradaki gözlemlerine dayanarak da cezaevlerine ve mahkemelere eğilmiştir. Gittikçe eleştirel gerçekçiliğe dönen yazar, ilk öykülerini yazdığı yıllarda halkın çoğunluğunun okuma yazma bilmediğini gözönüne alarak geniş halk kitlelerine yayılmıştır. Bu nitelikleri taşıyan öykülerine, *Doktor Moma'nın Mektubu, Tarus'un Hikayeleri, Karınca Yuvası* (uzun öykü), *Ekin İti, Köle Hanım, Apartman* adlı kitaplarında toplamıştır.

Romanları gibi, gülmece öyküleri yazarı **Aziz Nesin**, öykülerinde Cumhuriyet dönemi Türkiye'sinin ekonomi, kültür ve yönetim alanlarındaki durumunu ele almıştır. En üst düzeyden en alt düzeye kadar yönetimdeki bozukluklar, yergilerinden kurtulamadığı gibi, devrimler sonucu toplum düzeninde, hukukta ve günlük yaşamda Batı'dan gelen yeniliklere bağlı değişimler onların yanında ulusal kültüre yönelme, halkla bütünleşmeye çalışma, iki ayrı durumun benimseyenler arasında ortaya çıkan ayrılıklar, kuşaklar arasındaki çelişkiler de öykülerine konu olmuştur. Ayrıca köyden kente göç, kente gelen köylülerin dar gelirlilerinin ve işsizlerin yaşantıları da öykülerine konu olmuştur. Eğitimimizin sorunlarına eğilmekten de kendini alamayan Aziz Nesin, toplumun sorumlularını, dentlerini gözler önüne sermiş, çözümünü okuyucuya bırakmıştır. Öykülerine ele aldığı sorunları yaşayan kişileri yerleştiren Aziz Nesin, konuya, kişinin durumuna göre dil kullanmaya özen göstermiştir. Kendi söylemek istediklerini, çok kez öykülerinin kişilerine söyleyip, dolaylı, simgeli bir anlatım kullanarak kara gülmeceyi sağlamıştır. Öykü kitapları, romanlarından çok olan yazar, öykülerini otuz altı kitapta biraraya toplamıştır.

Yarın Diye Bir Şey Yoktur ve *İki Uykü Arasında* adlı iki öykü kitabını yayımladıktan sonra romana geçen **Tarık Buğra**, ilk öykülerinden başlayarak başlıca üç konu üzerinde durmuştur. Öykülerinin bir bölümünde taşra yaşayışına eğilen Buğra, sorunları ele alış yönünden gerçekçi yazarlardan ayrılır. Sorunları gözlem yoluyla aktarmak yerine, değişen yaşam koşullarını, toplum düzenindeki değişikliğin bireyi etkileyişinden hareket ederek, sorunu bireyin ahlakındaki değişme yönünden ele alır. Bir başka konu orta halli ailelerin yaşayışı, aşkı tatmak isteyen gençlerin düş kırıklıklarıdır. Bir kısım öykülerinin konuları da günlük yaşamdan alınmıştır. Öykülerinde daha çok toplunda yerini bulamamış, duygu, düşünce ve yaşayışına belli bir yön verememiş aydın insanla, aşk ve yalnızlık içinde yaşayan kişilerle karşılaşır. Yeni bir teknik denemesine girişmediği öykülerinin bir kaçında da gözlemci gerçekçiliğin izleri görülür.

Köy gerçeklerini önce öykülerinde vermeye başlayan **Fakir Baykurt**, roman ve öykü yazarlığını birlikte sürdüren yazarlarımızdandır. Köy gerçeklerini, köyün değişik kesimlerinden portreleri, köylerde yaşayan çocukların, gençlerin, acıları, dertleri ve bunalımlarını yansıtarak vermeye başlayan yazar, giderek değindiği sorunları genişletmiştir. Köyle ilgili sorunları ele aldığı öykülerinde, parasızlığından başlayarak köylülerin çektikleri sıkıntılar dile getirilmiştir. Ayrıca, Anadolu'ya gönderilen öğretmenlerin terk edilmişliği, kasabada çalışan memurların arasındaki çatışmalar, köyden kente göç, Almanya'ya gidenlerin geride bıraktıkları, orada çalışanların karşılaştıkları sıkıntılar da öykülerindeki değişik konulardır.

Onbinlerce Kağnı ve *İçerdeki Oğul* kitaplarında topladığı öyküleri ise konuları bakımından daha dikkat çekicidir. Onbinlerce Kağnı'daki öykülerinde halkın ne ölçüde sabırlı, zaman zaman davranışlarıyla bilge kişiler olduğunu kanıtlamaya çalışırken, doğanın bitkileri, hayvanları, insanları da birbirini tamamlayan öğeler olarak verirler. İçerdeki Oğul'da da, askeri ve sivil cezaevlerinin durumunu, araya düşenleri anlatan öyküler toplanmıştır.

Ele aldığı konulara uygun olarak öykülerinde en çok köylülerle karşılaşırız. Adı geçen iki kitabıyla birlikte, *Çili*, *Efendilik Savaşı*, *Karın Ağrısı*, *Cüce Muhammed*, *Anadolu Garajı*, *Can Pazarı*, *Sınırdaki Ölü*, *Gece Vardiyası*, *Barış Çöreği*, *Duisburg Treni* öykülerini topladığı öteki kitaplarıdır.

Öykülerini romanlarından önce yayımlayan **Nezihe Meriç**, toplumdaki bozukluklara, daha çok da kadınlarla ilgili sorunlara değinmiştir. En çok üzerinde durduğu, erkeğin egemen olduğu bir toplum düzeninde öğrenim görmüş ya da görmemiş, ezilen, anlamı kalmamış gelenek ve göreneklerin kurbanı olan kadının sorunlarıdır. Kadınlarla birlikte, aile ve toplum içinde, birtakım geleneklerle ezilmiş insanların yalnız kaldıklarına bu yüzden kişiliklerini bulamadıklarına ada dikkatleri çekmiştir. Ayrıca kadın-erkek ilişkilerine gösterilen tepkiler, evlilik dışı ilişkiler, köyden kente gelen geç kızların uyum sağlayabilmek için gösterdikleri çabalar gibi konular üzerinde de durmuştur. Olaydan çok kişilerin yer aldığı öykülerinde, toplumsal bozuklukları bireysel nedenlere bağlar. Olayı belli bir zaman sürecinde vermediği için, öykülerinde şimdiki zamanla geçmiş zaman, yaşananlarla anılar, bilinçle bilinçaltı

içindedir. Yazılışları bakımından Sait Faik çizgisinde gelişme gösteren öykülerini, *Bozbulanır*, *Topal Koşma*, *Menekşeli Bilinç*, *Dumanaltı*, *Bir Derin Karakuyu* kitaplarında bir araya toplanmıştır.

Romanları gibi, öykülerini de kendi yaşantısı üzerine kuran **Tarık Dursun K.** Öykülerindeki konu çeşitliliği ile dikkati çeker. Çocukluk ve gençlik anlarına yer verdikleri dışında, daha çok geçim sıkıntısıyla ilgili konuları ele almıştır. Toplumcu gerçekçi yazarların seçtikleri konulara benzer konularda yazdığı öykülerinde denediği yeni yöntemlerle dikkati çekmiştir. Kimi öyküleri *Tarih ile Zühre*, *Hurşid ile Mihrimah*, *Avcı Behram*, *Derdiyok* ile *Zülfüsiyah* gibi halk öykülerine benzer adlar taşıdıkları gibi halk öyküsü motiflerine de rastlanır. Kimi öykülerinin de sonucu değişiktir. Olabilecek üç sonuç verip seçimi okuyucuya bırakır. Kimi öykülerinde ise beklenenden değişik bir sonuçla karşılaşılır. Daha çok birinci kişi ağzından dinlediğimiz öykülerini *Hasangiller*, *Vezir Düşü*, *Güzel Avratotu*, *Sevmek Diye Bir Şey*, *Yabanın Adamları*, *36 Kısım Tekmili Birden*, *Bağrıyanık Ömer* ile *Güzel Zeynep*, *Bahriyeli Çocuk*, *İmbatla Dol Kalbim*, *Ona Sevdiğimi Söyle*, *Ömrüm Ömrüm* kitaplarında biraraya toplamıştır.

Roman yazmadan önce, öykü yazarak adını duyuran, **Tahsin Yücel** sanatın amacının insan olduğu düşüncesindedir. Toplumcu gerçekçiliğe dayalı öykülerinde, toplumsal konuları ele almakla birlikte, bireyden hareket ettiği dikkati çeker. İlk öykü kitabı *Uçan Daireler*'de topladığı öykülerinin konuları, gözleme dayandığı sezilen, geçim sıkıntısı, bilgisizlik, kızlakin kötü yola düşmeleri, evli kadınların değişik sorunlarıdır. Bu konulara, gençlerin sorunları paranın insan yaşamındaki önemi, zengin-yoksul karşılaştırması gibi toplumsal konuları ekleyen Yücel, ikinci öykü kitabı, *Herşey Yaşamalı*'ya bu öykülerini toplamıştır. Öykülerinde kendi yaşamından çok, gördüğü, duyduğu, okuduğu, düşündüğü, kurduğu şeyleri yazar. Tahsin Yücel'in kimi öyküleri, izlenimlerle, düşlerle geliştiği gibi, kimileri de olaylardan oluşur. Adı geçen iki öykü kitabından sonra öykülerini *Düşlerin Ölümü*, *Yaşadıktan Sonra*, *Dönüşüm*, *Ben ave Öteki*, *Aykırı Öyküler* adlı kitaplarında bir araya toplamıştır.

Oktay Akbal da, çocukluk, ilk gençlik ve daha sonraki yıllarının anlarına dayalı öykülerinde bireyden hareket eder. Daha çok çocukluk yıllarındaki yaşamına duyduğu özlemi dile getirdiği öykülerinde İkinci Dünya Savaşı'nın karartma geceleri de yer alır. Bireyi iç dünyasıyla yansıtmaya önem verdiği öykülerinde, geçmişle içinde bulunulan zamanı bir arada vermeyi yeğler. Kimilerinde de yalnızlık duygularına yer verdiği öykülerinde birinci kişi anlatımını kullanmıştır. Anlatıcı genelde, Cumhuriyet döneminin aydın kişisidir. Öykülerini ilk olarak *Önce Ekmekler Bozuldu*'da bir araya toplayan yazar, daha sonra yazdığı öykülerini *Aşksız İnsanlar*, *Bizans Definesi*, *Bulutun Rengi*, *İkisi* (İlk iki öykü kitabının bir arada basılması), *Berber Aynası*, *Yalnızlık Bana Yasak*, *Tarzan Öldü*, *İstinye Kıyıları*, *Karşı Kıyıları* (Tarzan Öldü ile yeni öykülerinin basımı), *Hey Vapurlar Trenler*, *Lunapark*, *Akşam Kuşları* (bütün öyküleri), *Ey Gece Kapımı Üstüme Kapat* kitaplarında bir araya toplamıştır.

Dost ve Yaşamamız adlı iki öykü kitabıyla 1950-60 yılları öykü yazarları arasında yer alan **Vüsat Bener**, öykülerinde genellikle küçük kentin, küçük insanların olay-sız, basit yaşayışlarını verir. Taşra kentlerindeki günlük yaşayışı, toplumun değişik kesimlerinden alınan kişilerle verirken, kişilerin ruhsal derinliklerine de inmeye çalışmıştır. Aralarına kendisinin de katıldığı kişiler, basit yaşayışları içinde, kanmaşık bir ruhsal yapıda oluşlarıyla dikkati çekerler. Öykülerindeki kendisinin de sevdiği insanları okuyucularına da sevdiren *Bener*, öykü yazma yönteminde iç konuşmalardan yararlanmıştı. İki öykü kitabına günümüzde *Mızıkalı Yürüyüş*'ü eklemiştir.

1950-60 yılları öykü yazarları için bir genelleme yaparsak önce, bu yılların yazarlarının da gerçekçilik çizgisinden ayrılmadıkları dikkati çeker. Toplumsal konular olan, romanlardaki küçük memurların, işçilerin, köylülerin ve köyün sorunları, kasaba yaşayışı ile kenar semtlerdeki yaşayış, buralarda yaşayan halkın sorunları ağırlık kazanmıştır. Toplumsal konuları ön planda tutan yazarların yanı sıra, bireyi hareket noktası alan, kişinin değişik psikolojik durumlarını yansıtan öyküler yazan ilk yazarlarımıza da bu yıllarda rastlarız. Ziya Osman Saba'da gördüğümüz anı öyküleri yazma bir yenilik olarak kabul edilebilir. İnsanları, çevreyi ve yaşamın kendi kendisini değerlendirmesinde ise Sait Fahi etkisinin başladığı göze çarpar. Bu yıllarda en çok dikkati çeken, öykünün bir yazın türü olarak değerlendirilişindeki gelişmedir.

5. 1960'lı Yıllar

Öykü yazarlarımızın sayısındaki büyük artış 1960-70 yılları arasında görülüyor. Bu yıllarda öykü yazarı olarak Leyla Erbil (1931), Sevim Burak (1931-1983), Demir Özlü (1938), Behiç Duygulu (1933-1985), Demirtaş Ceyhun (1934), Erdal Öz (1935), Bilge Karasu (1930-), Adnan Özyalçın (1934), Nevzat Üstün (1924-1979), Dursun Akçam (1930), Orhan Duru (1933), Necati Tosuner (1934), 'i görüyoruz. Necati Cumalı, Mehmet Seyda, Talip Apaydın, Sevgi Soysal, Ferit Edgü, Yusuf Atılgan, Kerim Korman, Bekir Yıldız, Selim İleri ise roman ve öykü yazarlarıdır.

Leyla Erbil, 1960'lı yılların başında bireye eğilen öyküleri ile tanınan bir yazarımızdır. Toplum sorunlarına bireyden hareket ederek eğilen yazar, insanların davranışlarını yalnız gözlemlemekle kalmayarak onları bu davranışa yönelten nedenlere, bilinç altına inmeye çalışır. Nedeni ne olursa olsun, yalnızlığı en çok duyanların aydınlar olduğuna dikkati çeken Erbil, cinselliği de aydınlar, daha çok da kadınlar açısından ele almıştır. Kimi öykülerinde evliliği ele alan kadınların sorunlarına değinen yazar, bu konular dışında Cumhuriyet döneminde işçi göçüne değinen ilk yazarlarımızdan biri olarak dikkati çeker. Genelde kent insanını anlatan Leyla Erbil, aydınların halktan kopuk oluşlarını eleştirilecek yanlarını ortaya koyar. Öykülerinde rüyalardan yararlanarak 2. Meşrutiyet yıllarından başlayıp Cumhuriyet'in ilk yıllarına değin geçen olayları verir ve Cumhuriyet döneminde 12 Mart'a gelir. Anlatımında kişinin bilinç altını, iç dünyasını yansıtmaya amacı görülen Erbil öykülerini *Hallaç*, *Gecde*, *Eski Sevgili*, *Zihin Kuşları* adlı kitaplarında bir araya toplamıştır.

Sanatın toplumsal bir işlevi olduğuna katılmayan **Bilge Karasu** da bireyin yalnızlığı ve iletişimsizliğini ön plana almıştır. Bireyin kendi yalnızlığı içinde, yaşadığı dünyayı kavramaya çalışmasını, bu çabayla dünya ile ilgili bilgiler edinişini veren Karasu kimi öykülerinde zaman bakımından Bizans'a değin geri gidip 27 Mayıs Devrimi'ni hazırlayan olaylara gelir. Yorumunu okuyucularına bıraktığı öykülerini, olgu, düşünce ve çağrışımı birbirine koşut olarak sürdürme tekniği ile yazmıştır. Öykülerinde zamanı içinde bulunulandan geriye dönüşler yaparak kullanan yazar, geri dönüşlerde kısa, devrik ya da yarım bırakılmış cümlelerden oluşan anlatımıyla vermiştir. Öykülerinde en çok değişik cümle kuruluşlarıyla dikkati çeken Karasu'nun öykülerini *Troya'da Ölüm Vardı*, *Uzun Sürmüş Bir Günün Akşamı*, *Ölmüş Kedi-ler Bahçesi*, *Kısmet Büfesi* kitaplarında bir araya toplamıştır.

Bu yılların öykü yazarları arasına tek öykü kitabı *Yanık Saraylar*'la katılan **Sevim Burak**, kitabında bir araya topladığı öykülerinde kadınların iç ve dış dünyasına eğilen bir yazar olarak dikkati çeker. Değişik çevrelerde, değişik koşullarda yaşamlarını sürdüren kadınların, çeşitli sorunlarla dolu yaşantılarını izlediğimiz öykülerinde içinde bulunulan durumdan kurtulmak için çarpınan insanların genelde yenildiklerini görürüz. Öykülerinin en ilginç yanı anlatımı ve yazı,ş biçimidir. Satırları geliş güzel bölmesi, kimi yerde cmüleyi tek sözcüğe indirerek alt alta sıralaması, büyük harfleri kullanmadaki gelişgüzellik okuyucuyu yadırgatır.

Mavi hareketinin özgün sanatçılarından olan **Demir Özlü**, bireyin çevreyle ilişkilerinin kopuşunu ve iletişimsizliği konu alan yazarlar arasındadır. Yalnızca gözlemcilikte kalan gerçekçiliğin bırakılarak, bireyin iç ve dış dünyasının da aynı ölçüde verilmesi gerektiği düşüncesini benimseyen Özlü, öykülerini ilk olarak *Bunaltı* adlı kitabında bir araya toplamıştır. Öykülerinde daha çok, çevreden kopukluk, yalnızlık ve kimsesizlik, karamsarlık, umutsuzluk, toplumun eleştirilecek yanları ele alınmıştır. Öykülerinin bir bölümünde de 1960 sonrası olayları buluruz. Bu onun bireyden topluma doğru genişlediğini gösterir. Avrupa'daki işçilerin sorunları, eğitimdeki bozukluklar gibi toplumsal konuları ele aldığı öykülerindeki kişiler bunalmılarından kurtulmuşlardır. Kimi öykülerinde de ideolojik sorunlara eğilen yazarın başarısı insanları iç ve dış dünyalarıyla vermesidir. İlk öykülerinde Sait Faik etkisi görülmekle birlikte giderek varoluşçuluğa kaydığı görülür. *Bunaltı*'dan sonra öykülerini *Soluna*, *Boğuntulu Sokaklar*, *Öteki Günler Gibi Bir Gün*, *Aşk ve Poster*, *Stocholm Hikayeleri* kitaplarında bir araya toplamıştır.

Öykülerini *Ağlama N'olur*, *Sultan Bayırı*, *Gölgede Gezintiler* adlı üç kitapta toplayan **Behiç Duygulu** da daha çok bireyi konu alan bir yazar olarak görünür. Öykülerini çeşitli ruhsal durumlarını, insan-doğa ilişkilerini, ya da doğa sevgisini yansıtır. İşlediği konulara uygun olarak seçtiği kişiler mutsuzlukla mutluluğu bir arada yaşayan daha çok mutsuz olmayı yeğler görünen kişilerdir. Öykülerinde bir ileti vermek için kendini zorlamayan Duygulu okuyucuyu pek göz önüne almayan bir yazar özelliği taşır.

Öykü yazmaya gerçek üstücü bir yaklaşımla başlayan **Demirtaş Ceyhun**, ilk öyküsünden sonra topluma yönelmiştir. Öykülerinde ağa-ırgat çatışması, yağmur bekleyen ırgatların doğayla savaşımları gibi değişik sorunlarla birlikte cinsel sorunlara da yer vermiştir. Zaman zaman bireye de yönelen Ceyhun dış gözlemlerden çok iç çözümlere, bilinçaltına, soyutlanmalara eğilen öyküler yazmıştır. 1970'li yıllarda konusunu Adana yöresinden aldığı öykülerinde köyde ve kentte Anadolu insanını vermiştir. Bu öyküleri ile köy edebiyatına katıldığını belirten Demirtaş Ceyhun öykülerini, *Tanrıgillerden Biri*, *Sansaryan Hanı*, *Çamasan*, *Apartman*, *Babam ve Oğlum*, *Eylül Öyküleri* kitaplarında bir araya toplamıştır.

Öykü yazarlığına toplumsal bir düşünceyle yaklaşan **Adnan Özyalçın**er 1960'ta yayımladığı *Panayır* adlı kitabıyla adını duyurmuştur. Her olaydan bir öykü çıkabileceği düşüncesiyle yazan Özyalçın,er, konularını kentin yoksul insanlarına yöneltmiştir. İlk öykülerinde bu insanların yaşayışlarını, çektikleri sıkıntıları ele alan yazar, ikinci kitabı *Sur*'da gerçekçi ve toplumsal öyküler arasında değişik öyküleriyle dikkati çekmiştir. Bu öykülerinde kent yaşamının kurallarının bireyin yaşayışı üzerindeki olumsuz etkileri verilmiştir. Az sayıda olmakla birlikte öğrenci olaylarına değindiği öyküleri de vardır. Adı geçen iki öykü kitabına; *Yağma*, *Yıkım Günleri*, *Gözleri Bağlı Adam*, *Canbazlar*, *Savaşı Yitirdi* ve *Sağnak*'i eklemiştir.

Nevzat Üstün, şiir, roman, öykü için kural koyulmasından yana olmayan bir yazarımızdır. Öykülerinde bu anlayışına bağlı olarak gördüklerini, izlediklerini yansıtmıştır. Öykülerinde, Güneydoğu Anadolu'dan hareketle Anadolu insanının yaşayışından kesitler, Almanya'ya gidenler ve geride kalanlar, evlatlık verilen kızlarla, genelevdeki kadınların sorunları gibi konulara değinmiştir. Gerçekleri kendi yorumuyla veren yazar, öykülerini *Yaşanma Duvarı*, *Almanya Almanya*, *Çıplak*, *Akrep Üretim Çiftliği*, *Boğaların Ölümü* kitaplarında bir arada yayımlamıştır.

Özgürlük Masalı kitabıyla tanıdığımız **Necati Tosuner**, öyküyü başlı başına bir yazı türü olarak benimseyen yazarımızdır. Öykülerinde kişinin özürülü oluşundan gelen, mutsuzluk ve yalnızlık duygusu egemendir. Öykülerin çoğunda özürülü insanın iç dünyası, bunalımları ve toplumda karşılaştığı sorunlar sergilenir. Giderek toplumsallığa doğru açılan yazar, *Çıkmaz*'da toplanan öykülerinde eksiklik duyan insandan çevreye doğru açılmıştır. Ancak, bireydeki yalnızlığın verdiği umutsuzluk sürmektedir. Birey zamanla özürülü yanıyla birlikte yaşamaya alışır. *Kambur ve Sisli*'de bu konuları işlediği öyküleri buluruz. Öykülerinde duygular, düşler ve çağrışımlardan yararlanma tekniğini uygulamıştır. Daha çok kendini ve yaşamını anlattığı öykülerinin toplandığı bir kitabı da **Necati Tosuner Sokağı**'dır. Öykü kitaplarına son olarak *Güneş Giderken*'i eklemiştir.

İlk öykülerinde toplumsal konuları ele almakla birlikte olaylara duygusal ve kişisel bir yaklaşım gösteren **Erdal Öz**, *Yorgunlar* adlı öykü kitabıyla tanınmıştır. Öykülerinde yer yer duygusallığın yer aldığı bir romantizmle karşılaşılır. İlk öykülerinden sonra romantizmden sıyrılarak bir dönemin gençliğini, sorunlarıyla birlikte vermiştir. 1960-70 arasının önemli olaylarını nesnel bir yaklaşımla verdiği öykülerinde duygusallığı da bırakmadığı görülür bununla birlikte duygu sömürüsüne yö-

nelmemiştir. Öykülerinde kendisinin içinde yaşadığı olayları aktaran, bu olayların insanlara verdiği acıyı, korkuyu, üzüntüyü, yalnız bırakılmışlık duygusunu, kardeşliğe özlemi duyuran Erdal Öz, Yorgunlar'dan on üç yıl sonra yayınladığı Kanan'dan başlayarak; *Havada Kan Sesi Var* ve *Sular Ne Güzelse* kitaplarında öykülerini bir araya toplamıştır.

Bekir Yıldız, 1960'lı yılların sonlarına doğru bunalım edebiyatından sonra öykücülüğümüzü yeniden topluma yönelten yazarlar arasında önemli bir yer alır. 1968'de Raşo Ağa ile kendisini tanıtan Yıldız, öykülerini nesnel bir gerçekçilikle yazmıştır. Öykülerinin konularını kentten, kendi yöresi olan Güneydoğu'dan ve bir süre yaşadığı Almanya'dan almıştır. Kentten aldığı öykülerinde daha çok yaşam kavgası içindeki insanın sorunlarını anlatır. Güneydoğu'yu tanıttığı öykülerinde yöre halkının günlük yaşayışını ve törelerini verir. Almanya'yla ilgili öykülerinde, Almanya'ya göçen bir işçi olarak, köyden kente göçün yurtdışına kayışı üzerinde durur. Anadolu insanının yabancı bir ülkede çektiği sıkıntıları dile getirir. Bireyi toplumdaki soyutlamayan yazar, ilk öykülerinde gerçeği olduğu gibi, bir yansıtıcı olarak vermekle birlikte, okuyucuyu yönlendirmeye başlamıştır. Raşo Ağa'dan sonra öykülerini; *Kara Vagon*, *Kaçakçı Şahan*, *Sahipsizler*, *Evlilik Şirketi*, *Beyaz Türkü*, *Almanya Ekmeği*, *Dünyadan Bir Atlı Geçti*, *Demir Bebek*, *İnsan Paşası*, *Mahşerin İnsanları*, *Bozkır Gelini*, *Ölümsüz Kavak*, *Seçilmiş Hikayeler*'de bir araya toplamıştır.

Bu yılların toplumcu sanat anlayışıyla yazan öykü yazarlarından biri de **Dursun Akçam**'dır. Öyküyle romanı birlikte düşünen yazar, halkımızın köklü öykü geleneği nedeniyle kısa öyküye büyük görevler düştüğü düşüncesindedir. Köylüyle yapılan söyleşilere dayanan öykülerinde Doğu Anadolu'yu yansıtmıştır. Maral ve Ölü Ekmeği adlı kitapları bu konudaki öykülerini içerir. Daha sonra köyden kente göç ve nedenleri üzerinde durmaya başlayan Akçam bu öykülerini de *Taş Çantası* ve *Köyden İndim Şehire*'de bir araya toplamıştır. Öykü tekniğinden çok, anlatmak, söylemek istediklerin aktarmaya önem veren yazarın son öykü kitabı *Sevdam Ürkütü*'dür.

Orhan Duru, yetmişli yılların öykü yazarları arasında kara gülmece, bilim kurguya doğru giden bir yazar olarak dikkati çeker. Yeni bir gerçekçilik anlayışı, belirli kalıplardan sıyrılma çabasıyla öykü yazarlığını geliştiren Duru, toplumsal gerçekçilik yerine yazımsal gerçekçiliği yeğlemiştir. Gülmeceyi bir çeşit direnç, içinde yaşadığımız duruma tepki ve kendini rahatlatma olarak düşünen yazar, daha çok politik ve ekonomik kargaşanın insanı, toplumu bunalıma sürükleyişini yansıtmıştır.

İlk öykü kitabı *Bırakılmış Biri'ne*, *Denge Uzmanı*, *Fırtına ve Sarmal*'ı eklemiştir.

Öykülerini yazmaya başlarken Sait Faik'ten büyük ölçüde etkilenen **Necati Cumalı** öykülerindeki konu çeşitliliğiyle dikkati çeker. Romanlarında ele aldığı konulara yenilerini ekleyerek yazdığı öykülerinde işçilerin sorunları, kimsesiz çocukların, düşkün kadınların yaşayışı, günlük yaşayış, kasaba yaşayışından değişik alıntılar, dinde tutuculuk... gibi çeşitlilik öykülerinin ilgi duyularak okunmasını sağlar. Kim

öykülerinin konuları ise yurt dışına yaptığı gezilerin izlenimlerine dayanır. Öykülerinin bir bölümünde de çocukluk yıllarının anılarını anlatır. Bu konu çeşitliliği içinde, toplumun değişik kesimlerinden insanlarla karşılaştığımız öykülerini *Yalnız Kadın*, *Değişik Gözle*, *Susuz Yaz*, *Kenten İnen Kaplanlar*, *Makedonya 1900*, *Dila Hanım*, *Revizyonist*, *Yakubun Koyunları*, *Aylı Bıçak*'ta bir araya toplamıştır.

Öyküyü, yazara özgürlük tanıyan bir tür olarak düşünen **Mehmet Seyda**, öyküleriyle romanları arasında temalar ve kişiler bakımından bir ilişki, bütünleşme olan yazarlarımızdandır. Öykülerinin bir bölümünde Zonguldak yöresini konu almıştır. *Zonguldak Hikayeleri* kitabında bir araya getirdiği öykülerinde askerlerin, köylü-işçilerin, çevre kasabalarda çoğunluğu oluşturan kişilerin günlük yaşayışlarını sergiler. Anahtarcı Salih'te toplanan bir bölük öyküsü de memleket öyküleri özelliği taşır. Romanlarında gördüğümüz, yaşamın daha çok cinsel eksen çerçevesinde dönüştürüldüğü öykülerinde du buluruz. Yine romanlarındaki gibi, öykülerinde de kişinin iç dünyasını yansıtmaya özen gösterir. *Beyaz Duvar*, *Başgöz Etme Zamanı*, *Oyuncakçı Dükkanı*, *Garnizonda Bir Olay*, *Kör Şeytan*, *Bana Karşı Ben*, *Kapatma* öteki öykü kitaplarıdır.

Öyküde ayrıntıya yer vermeye gerek olmadığı görüşünü benimseyen **Talip Apaydın**, kısa öyküler yazmıştır. Gözlemci gerçekçilikle yazdığı öykülerinin konularını genellikle köyden ve köylünün sorunlarından alır. Köylünün köyde ve kentteki yaşayışı, köy ve kasaba yaşayışından kesitler, Ateş Düşünce ile Öte Yakadaki Cennet'te toplanan öykülerinin konularını oluştururlar. Öykülerinin kişileri de romanlarındaki gibi, ezik, çeşitli sıkıntıları olan, içinde buldukları duruma karşın umutlarını yitirmeyen insanlardır. Aynı çizgide gelişen öykülerini, *Koca Taş*, *Yolun Kıyısındaki Adam*, *Duvar Yazıları*, *Kökten Ankaralı*, *Hendek başı*, *Hem Uzak Hem Yakın* adlı kitaplarda bir arada bulabiliriz.

Tutkulu Perçem'le adını duyuran **Sevgi Sosyal**, ilk öykülerinde bireysel duyarlılıkları, sorunları işleyen bir yazar olarak görünür. Varoluşçuluğun, biçim kaygısının ağır bastığı öykülerinde kadının toplumsal yaşantısına açıklık getirmek ister. Kadın erkek ilişkilerini daha çok cinsellik yönünden ele alan Sosyal, erkeğin egemenliğini kadının onun bütün yaptıklarına seyirci kalışını işler. Kadınların sorunlarını, Almanya'nın küçük bir kasabasında yetişen Tanta Rosa'nın yaşamıyla sürdüren yazar bu öykülerini de *Tanta Rosa*'da yayınlamıştır. Daha sonra yayımladığı *Barış Adlı Çocuk*'ta da yurduna karşı yabancılaşmakta olanların durumu anlatılır. Ayrıca, devlet düzenindeki bozukluklar, cezaevlerinin durumu da üzerinde durduğu konular arasındadır. Sevgi Sosyal özellikle bu yıllarda bireysellik toplumsallığı bir arada veren yazar olarak dikkati çeker.

Öykülerini sanatın toplum sorunlarıyla ilgilenmesinin zorunlu olması gerektiği düşüncesiyle yazmaya başlayan **Ferit Edgü**, kısa sürede toplumsallığı bırakmıştır. İlk kitabı *Kaçkınlar*'da topladığı öykülerinde ahlak ölçülerine, alışkanlıklara baş kaldıran tedirgin insanın yenilgisini verir. Çoğu insanın içine düştüğü bunalımın nede-nini arar. Öykülerinde insanoğlunun durumunu gün ışığına çıkartma çabası içinde

olduğu görülür. İçinde yaşadığı ortama yabancılaşan, çevresiyle ilişki kuramayan, karamsar, mutsuz insanların yaşayışlarını, çapraşık ruhsal durumlarını yansıtmaya çalışır. Kimi durumları felsefeye dayalı bir bakış açısıyla veren Edgü bu çizgideki öykülerini *Kaçkınlar*'dan sonra, *Bozgun*, *Av*, *Bir Gemide*, *Çılgılık* kitaplarında yayımlamıştır.

Yusuf Atılğan tek kitabı, *Minareden Öte* ile bu yılların öykü yazarları arasına katılmıştır. Kasaba, köy ve kentte geçen öykülerinde genellikle geleneksel toplum yapısıyla ileri toplum yapısı arasındaki çatışmaların bireylere yansımaları, tek düzeliğin getirdiği bıkkınlık, yaşama uyumsuzluk gibi konuları ele alarak bir ölçüde bunalım edebiyatı yazarı görünümündedir. Öykülerinde içinde yaşadıkları toplum kesiminin karakteristik özelliklerini veren kişilerle karşılaşırız.

Bu yılların toplumcu yazarları arasına cezaevi öyküleriyle katılan **Kerim Korcan**, gözlemlerine dayanan öykülerinde cezaevlerinin iç yüzlerini sergiler. Daha sonra yazdığı öykülerini, *Canlı Bayraklar*'da toplamıştır.

Altmışlı yılların sonlarında bu yılların öykü yazarları arasına katılan **Selim İleri**, öykünün romana, şiire, oyuna açık bir yazı türü olduğu düşüncesindedir. Daha çok romana benzeyen öykülerinde öncece, romandakine benzer konuları ele almıştır. Giderek konuları çeşitlendiği görülür. Öykülerinde Cumhuriyet döneminde yeni bir yönetime geçişten başlayarak öykülerin yazıldığı yıllardaki toplumu etkileyen olayları görebiliriz. Kimi öykülerinde ise, kişinin tedirginliği, çevresiyle uyumsuzluğu bunalımı sergilenir. Selim İleri bireyden hareket ederek topluma yönelen bir yazar özelliği taşır. Öykülerini *Cumartesi Yalnızlığı*, *Pastırma Yazı*, *Bir Deniz Eteklerinde*, *Eski Defterde Solmuş Çiçekler*, *Son Yaz Akşamı* kitaplarında toplamıştır.

Öykümüzün 1960-70 yılları arasındaki gelişmesine bir göz atacak olursak, ilk dik-kati çeken yazar sayısının çokluğuyla birlikte, konularındaki çeşitlenme oluyor. Bir yandan toplumcu gerçekçilik gelişirken bir yandan da varoşçuluk etkisini göstermeye başlıyor.

Toplumsal konular olarak köylülerin, işçilerin kenar semt halkının sorunları sürerken, kadın-erkek ilişkilerinin cinsellik açısından ele alındığı, 27 Mayıs'ı hazırlayan olayların 12 Mart'ın öykülere yansıdığı görülüyor.

Toplumsal konularla birlikte bireye önem vermede genişleme görülüyor. Yazarlar, daha çok insanın çevresiyle uyumsuzluğunu, yaşanan düzene, alışkanlıklara, ahlak ölçülerine baş kaldırma... gibi, bireyde tedirgin, bıkkınlık yaratan durumları psikolojik çözümlenmelerle okuyuculara da yansıtmışlardır. Genellikle kişilerin içinde buldukları durumdan kurtulmadıkları dikkati çeker.

Öyküyü bağımsız bir yazı türü olarak kabul etme bu yıllarda da sürmüştür.

6. 1970'li Yıllar

Öykücülüğümüz, bu çizgide gelişerek 1970'li yıllara geldikten sonra, ilk öykü kitaplarını bu yılların başlarında yayımlayarak günümüze gelen yazarlar görüyoruz. Bu yazarlara, öykü kitaplarını 1980'li yıllarda yayımlayanlar ekleniyor.

Yetmişli yılların dikkati çeken yazarları olarak Muzaffer İzgü, Ümit Kaftancıoğlu, Firuzan (1935), GFülten Dayıoğlu, Tomris Uyar (1941), Aysel Özakin, Adalet Ağaoğlu, Pınar Kür, Nazlı Eray (1945) görülmektedir. Yetmişli yılların sonlarında Necati Güngör, Osman Şahin, Yusuf Ziya Bahadınlı bu yazarlara eklenmişlerdir. *Bando takımı* adlı öykü kitabıyla adını duyuran **Muzaffer İzgü**, gözleme dayanan öykülerinde, siyasal, toplumsal ve güncel konuları ele almıştır. Siyasal konulu öykülerinde 1960'tan bu yana gelişen siyasal olayların, politikacıların, kurumların ele alındığı görülür. Toplumsal konulu öykülerinde, devlet dairelerindeki yönetim bozukluğundan başlayarak, gecekonduarda yaşayanların sorunlarına, anarşik olaylardan etkilenen vatandaşların durumuna değin çeşitli konuları dile getirmiştir. Öykülerinin bir bölümünde de, trafik sorunu, fiyat artışları, halkın temizlik anlayışı gibi güncelliğini yitirmeyen konular yer almıştır. Öykülerinde olay anlatmayı yeğleyen İzgü, genellikle taşlamalar, abartmalar, konuşmalarla sürdürdüğü öykülerini okuyucuyu düşünmeye yöneltecek biçimde bitirir. Öykülerinde sağduyulu, yoksul, direnen, güleç yüzlü Anadolu insanını bulduğumuz Muzaffer İzgü, kendi deyişle "Anadolu gülmececi"ni veren bir yazarımızdır.

Öyküleri ilk kitabını izleyerek on üç kitapta toplanmıştır. En son yayımlanan *Oturaklı Başkan* adlı kitabıdır.

Öyküleri *Dönemeç*, *Çarpana* ve *İstanbul Allak Bullak* adlı üç kitapta toplanan **Ümit Kaftancıoğlu**, kendi yöresi olan Doğu Anadolu'nun sorunlarıyla ilgilenmiştir. Çocukluk yaşlarından başlayan bir birikim sonucu yazdığı öykülerinde biçime önem vermemiştir. Genel olarak, köy, roman ve öykülerinde değinilen konuların yanı sıra doğuya özgü bir sorun olan sünni-alevi ayrımına da değinmiştir. İki öyküsü de Almanya'ya gidenlerin sorunlarıyla ilgilidir. Öykülerindeki daha çok kendi yöresinden seçtiği kişiler, genellikle yardıma gereksinimleri olan, durumlarını düzeltebilmek için bir kurtuluş, bir çıkar yol arayan kişilerdir. Biçime önem vermediği öykülerinde okuyucuya bir şeyler taşımayı yeğlemiştir.

Öykülerinde yaşadığı dönemi yansıtmaya çalışan **Firuzan**, daha çok bireyin tedirginliklerine, bunalımlarına eğilmiştir. İyi bir gözlemci olan Firuzan daha çok küçük insanın yaşam kavgasını vermiştir. Genelde olaysız olan öykülerinde göçmenlikten başlayarak, küçük kız ve kadınların içine düştükleri kötü durumlar, küçük memurun dünyası, yoksulluk, Almanya'ya gidenler... gibi konu çeşitliliğiyle karşılaşılır. Konu çeşitliliğine koşut olarak çok sayıda kişinin yer aldığı öykülerinin kimileri birinci kişi anlatımıyla verilmiştir. Kısa öyküden uzun öyküye doğru giden yazarın yöre dilini kullanması öykülerinin okunurluğunu arttırmıştır. Öyküleri *Parasız*

Yatılı, Kuşatma, Benim Sinemalarım, Gecenin Öteki Yüzü ve Gül Mevsimidir'de topluca yayımlanmıştır.

Giderek çocuk yazınına kayan **Gülten Dayıoğlu** öykülerini *Kırmızı Bisiklet, Döl, Geride Kalanlar, Geriye Dönenler* adlı dört kitapta toplamıştır. İlk kitabındaki öykülerinde Anadolu'yu dolaşırken edindiği izlenimlerine dayalı konularla karşılaşırız. Bu öykülerinde Anadolu kızlarını ve kadınlarını ilgilendiren sorunlar üzerinde durmuştur. Daha sonra Almanya'ya göçü işleyen yazarlar arasına katılan Dayıoğlu, yalnızca Almanya'ya gidenlerin değil, geride kalanların, gidip dönenlerin de sorunlarını ele almıştır.

Öykülerinde, çeşitli sorunları olan köy kadın ve kızlarıyla birlikte, kendi yöresinin kişileri olan köy insanlarıyla karşılaşılır.

Kısa öyküyü başlı başına bir tür olarak düşünen **Tomris Uyar**, aynı zamanda yazarın çok iyi bildiklerini yazması gerektiği görüşüne uyarak yazmıştır öykülerini. İlk öykülerinde küçük burjuva kökenli insanların yaşamlarını sergileyen yazar, öykülerinin konularını, bireydeki sınıf atlama özlemi yüzünden ortaya çıkan karmaşa, toplum düzeyinin edilgenleştirdiği insanlar, bu insanların dünyası, içinde buldukları durumdan çıkışlar aramaları, ekmek parası peşinde koşan insanların durumu, gittikçe yozlaşan topluma yeni değerler kazandırma çabası gibi konularla çeşitlendirmiştir.

Öykülerinde gözlemciliğiyle duyarlılığını bir arada yansıtan Tomris Uyar, genelde yaşadıkları toplum düzeninin koşullarına yenik düşen kişilerini kimi zaman eleştirir, kimi zaman da onları sahiplenir. Gözlemlerine duyarlılığını katması, onu gerçeği kuru kuru vermekten kurtarıyor.

İlk öykülerini, *İpek ve Bakır*'da bira araya toplayan uyar, onu izleyerek *Ödeşmeler, Dizboyu Papatyalar, Yürekte Bukağı, Gecegezen Kızlar, Yaza Yolculuk, Sekizinci Günah, Otuzların Kadını, Aramızdaki Şey*'i yayımladı.

Adalet Ağaoğlu, *Yüksek Gerilim* ve *Sessizliğin İlk Sesi* adlı kitaplarıyla bu yılların öykü yazarları arasına katılmış, daha sonra Hadi Gidelim'i yayımlamıştır. Toplumcu gerçekçiliği yansıttığı öykülerinde işçilerin karşılaştığı çeşitli sorunlar eyleme katılanlarla onlara yataklık edenler, boş yere suçlananlar, iş bulma umuduyla köyden kente göçenlerin durumları... gibi değişik konuları ele almıştır. Romanlarında hareket noktası birey olduğu halde, öykülerinde toplumsal olaylara da önem vermiştir. Ağaoğlu öykülerinde toplumcu, zaman zaman hayal dünyasına sığınan, duygusal bir yazar olarak görünür.

PınarKür ve Aysel Özakin bu yılların yazarları arasına ikişer öykü kitaplarıyla katılmışlardır.

Pınar Kür, öykülerini *Bir Deli Ağaç* ve *Akışı Olmayan Sular*'da okuyucularına sunmuştur. İlk öykülerinde gerçek yaşamın görünmeyen yönlerini, yaşamdan kopuk, yalnız, bir beklentisi olmayan insanların iç dünyalarını yansıtır. Giderek duygusallığın ağır basmaya başladığı görülür. Pınar Kür, öykülerinde bireyden hareket ederek, birey-toplum ve bireyin kendisiyle çekişmelerini veren bir yazar görünümündedir.

Aysel Özakın, *Sessiz Bir Dayanışma* ve *Kanal Boyu* kitaplarında topladığı öykülerinde önce küçük bir kentin uygarlaşma süreci içinde yaşayan insanların çelişkileri, korkuları, toplumdaki değişmelerin bireyi etkileyişi... gibi konular üzerinde durmuştur. Toplumsal konuların yanında bireysel konulara da değinmiştir. Giderek dış göçe eğilip, Almanya'ya gidiş nedenleri, oraya gidenlerin durumu üzerinde durmuştur. Gözlemlerine dayanan bu öykülerinde kişilerin ortak yanı, yabancı çevrede yaşadıkları sıkıntılar, düş kırıklıkları, arayışlarıdır. Aysel Özakın sağlam gözlemciliği, okuyuculara yaşadıkları ancak adlandıramadıkları duyguları duyurabilme yeteneği olan bir yazarımızdır.

7. 1980-1990'lı Yıllar

1970 sonrası öykü yazarları arasında **Necati Güngör**, öykülerinde genellikle çalışan, ekmek kavgası veren insanların yaşayışlarını dile getirir.

Yetmişli yılların ortalarında *Ah Bayım Ah* kitabıyla adını duyuran **Nazlı Eray**, bireyden hareket eden ve öykülerinin konularını yaşamından alan bir yazar olarak, ayrıca gerçeği fantaziyle birlikte verişiyle dikkati çekmiştir. *Geceyi Tanıdım*, *Kız Öpme Kuyruğu*, *Hazin Dünya*, *Eski Gece Parçaları*, *Yoldan Geçen Öyküler*, *Aşk Artık Burada Oturmuyor* kitaplarıyla günümüze gelmiştir.

Bu yazarlar arasına yetmişli yılların sonlarında katılan yazarlar arasında en çok dikkati çeken **Osman Şahin** olmuştur. *Kırmızı Yel* kitabıyla tanınıp, onu izleyerek *Acenta Mirza*, *Ağız İçinde Dil Gibi*, *Acı Duman*, *Kolları Bağlı Doğan*, *Güneş Harfleri*, *Selam Ateşleri*, *Fırtına Sirtındaki Kan*, *Bucaklar* kitaplarıyla günümüze gelen Şahin, özellikle ilk öykülerinde kendi yöresi olan Güneydoğu Anadolu'yu vermiştir. Kan davalarının politik ve bürokratik ilişkileri etkileyişi, işkencenin insanları içine düşürdüğü durum, gibi konuları ele aldığı öyküleri gözlemlerine dayanır. Daha çok olayların egemen olduğu, doğanın canlı bir varlık olarak verildiği öykülerinde, okuyucuya umut ışığı veren güzel bir dünya yaratmıştır.

Aynı yıllarda, Osman Şahin'le birlikte, konularını dış göçün yarattığı olumsuzluklardan alan öyküleriyle dikkati çeken yazarlar tanıyoruz. *Haçça Büyüdü Hatış Oldu* ile **Yusuf Ziya Bahadınlı**; *Oturma İzni'yle Yüksel Pozankaya*; *Arafat'ta Bir Çocukla Zülfü Livaneli*; *Geyikler Annem* ve *Almanya* ile **Nursel Duruel**, bu konulara eğilen yazarlar olarak yer alıyorlar. Nursel Duruel daha sonra *Yazılı kaya* adlı öykü kitabını yayımladı.

Gözleme dayanarak verilen yapıtlarla seksenli yıllara gelen öykücülüğümüzde ele alınan konuların önceki yıllarla benzerlik gösterdiği dikkati çekiyor. Anadolu'yla yönelme, dış göç, küçük kent insanlarının, burjuva kesiminin yaşayışları, siyasal, toplumsal, güncel konular yazarların daha çok yeğledikleri olarak görünüyorlar. Kimi yazarlar bireyi ön planda tutarken kimileri olaylara ağırlık veriyor.

Bu çizgide gelişen öykü yazarlığına, seksenli yıllarda ve daha sonra katılan yazarlar olarak en çok dikkati çekenler arasında; *Kadınlar Kitabı*, *Sevgilim İstanbul* ve *Komutanın Tavşanlarıyla Nedim Gürseli*'i; *Kadınlar da Vardır*, *Lanetliler*, *Dullara Yas Yakışır*, *Onunla Güzeldin*, *Taş Üstüne Gül Osması*'yla **Erendiz Atasü**'yü; *Ölü Bir Deniz*, *Ara Kapı*, *Baharla Gelen*, *Aşk-ı Muhabbet Sevda*, *Gece Gelen Ölüm* ve *Dönüşler*'le **Erhan Bener**'i; *Eski Bir Balerin*, *Ürkek Kuşlar*, *Sabah Yolcuları* ile *Feyza Hepçilingirler*'i, *Son İstanbul*, *Cenk Hikayeleri*, *Kırk Oda* ve *Paranın Günleri* ile *Murathan Mungan*'ı; *Sevgi Bağı*, *Başka Bir Yaz*, *Dünyanın En Güzel Kadını*, *Yine Bir Gülnihal*, *Karanfil ve Hançer*'le **Burhan Günel**'i; *Gidenler Dönmeyenler*, *Kurtarılmış Haziran*, *Ten ve Gölge*, *Bir Yer Göstericinin Hayatı* ile **Hulki Aktunç**'u; *Yapma Çiçek Ustaları*, *Sevodadır Her İşin Başı*, *Sevgi Yetimi Çocuklar*, *Gül Bahçesi*, *Yeni Moda Aşklar Destanı* ile **Ayşe Kilimci**'yi; *Ah Benim Yalnız Başıma İstanbul Kadınlığım*, *Ay Geceye Yalnız Doğar*'la **Tansu Bele**'yi *Demirciler Aşk Olamazdı*, *Aşk Bir Boncuktur*, *Direncin Kuşları* ile **Sevgi Özel**" sayabiliriz.

Özet

Cumhuriyetin ilk yıllarında, Milli Edebiyat Döneminden tanınan Halide Edip, Yakup Kadri, Reşat Nuri öykü de yazmışlardır.

1930-1940 yılları arasın sanatın toplum üzerindeki etkisini savunan yazarlar, gerçekçi ve gözleme dayalı öyküler yazarlar. Sait Faik öyküde giriş, gelişme, sonuç bölümlerini kaldırır. 1940'lı yıllarda Birinci dünya savaşın'ndan sonra Anadolu'nun durumu, İkinci Dünya Savaşı sonrasında toplum daki ahlak çöküntüsü ağırlık kazanır, toplumsal konular çeşitlenir. 1950'li yıllarda küçük memur, işçi, köylü, kasabalı ve şehirlerin kenar mahallelerindeki insanların sorunları anlatılır. Birey merkezli psikolojik, anı türünde öyküler yazılır. 1960'lı yıllarda yazar sayısı artar ve ona bağlı olarak konular çeşitlenir. Yine işçi, köylü, kasabalı ve şehirlerin kenar mahallelerindeki insanların sorunları ve cinsellik öyküye girer. 27 Mayıs ve 12 Mart'ı hazırlayan olaylar işlenir. Varoluşçuluk akımı öyküyü etkiler. Öykü artık bağımsız bir yazı türü olarak kabul edilir. 1970'li yıllarda siyasal, toplumsal, günlük konular ele alınır, 1960'tan sonra gelişen siyasal olaylar, anarşik olaylar, bunlar karşısında halkın durumu dile getirilir. Küçük insanın yaşam kavgası, kadının toplumdaki yeri, çocuklar için yazılan öyküler önem kazanır. 1980 ve 1990'lı yıllarda birey merkezli yazılan öyküler ile Güneydoğu Anadolu ve Doğu insanın sorunları verilirken, bunların politikaya malzeme edilişi eliptirel bir bakışla incelenir.

Değerlendirme Soruları

Aşağıdaki soruların yanıtlarını verilen seçenekler arasından bulunuz.

- Üyküde giriş, gelişme, sonuç bölümlerini kaldıran öykü yazarımız, aşağıdakilerden hangisidir?
 - Halide Edip Adıvar
 - Sait Faik Abasıyanık
 - Memduh Şevket Esendal
 - Bekir Yıldız
 - Samet Ağaoğlu
- Gözleme dayandırdığı öykülerinde; toplum sorunlarıyla ilgili olaylara iyimserlikle yaklaşarak, öykülerini rahatlatıcı bir dille yazarımız aşağıdakilerden hangisidir?
 - Kemal Bilbaşar
 - Cevdet Kudret
 - Sami Kocagöz
 - Memduh Şevket Esendal
 - Aziz Nesin
- Halikarnas Balıkcısı, öykülerinde, aşağıdaki konulardan hangisini az işlemiştir?
 - Konularını Ege ve Akdeniz yöresinden seçer.
 - Deniz ve deniz insanını anlatır.
 - Geçimini denizden sağlayan insanların emeğinin sömürülüşünü konu alır.
 - Doğa, öykülerinin ayrılmaz parçasıdır.
 - Kara insanını anlatır.
- 1950'li yıllardan 1990'lı yıllara kadar gülmece öyküleriyle toplum sorunlarını vererek, sonuçsuz öyküleriyle toplumu eğitmeyi amaçlayan yazarımız, aşağıdakilerden hangisidir?
 - Muzaffer İzgü
 - Memduh Şevket Esendal
 - Aziz Nesin
 - Fakir Baykurt
 - Gülten Dayıoğlu
- Gülten Dayıoğlu'nu çağdaşlarından ayıran en önemli özellik hangisidir?
 - Çocuklara yönelik konular işlemesi
 - Almanya'ya göç
 - Almanya'dan dönenlerin sorunları
 - Anadolu kadını
 - Kendi yöresinin insanını inceler

Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar

Akyüz, Kenan. **Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri I**

Kurdakul, Şükran. **Çağdaş Türk Edebiyatı**, 4. Cilt, İstanbul, 1992.

Necatigil, Behçet. **Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü**, 13. Baskı 1989.

Necatigil, Behçet. **Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü**.

Oktay, Ahmet. **Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı**, (1923-1950), 1993.

Özkırımlı, Atilla. **Türk Edibiyatı Ansiklopedisi**, 4. Cilt 1982, 4. Baskı 1984.

Tuncer, Hüseyin. **Meşrutiyet Dönemi Türk Edebiyatı**, Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı I, II, 1996.

Ünlü, Mahir. Öner, Özcan. **Yirminci Yüzyıl Türk Edebiyatı I** (1900-1923), 1987, II (1923-1949), III (1940-1960), 1990, IV (1940-1960) 1991.